

1 iulie

Toane, Varenka, toane și iar toane! Dacă te-aș lăsa, cine știe ce ți-ar mai trece prin căpșorul acela al tău. Nici așa nu-i bine, nici așa nu-i bine! Acum văd eu că totul e o prostie. Ce-ți lipsește aici la noi, măicuță, ia spune-mi! Ești iubită, tu ne iubești pe noi, toți suntem mulțumiți și fericiți – ce vrei mai mult? Și ce-ai să faci între oameni străini? Nu-i așa că nu știi ce-i ăla om străin? Dacă mă întrebi, îți spun eu ce-i ăla om străin. Știi asta, măicuță, știu prea bine; mi s-a-ntîmplat să mănînc pîinea omului străin. E rău, Varenka, e rău, atît de rău, că n-o să-ți cruțe inima, o să ți-o distrugă cu reproșuri, cu o privire rea sau cu o vorbă haină. Aici la noi e cald, e bine, stai ca-ntr-un cuibușor. Și o să ne lași cumva de izbeliște. Căci ce-o să ne facem fără tine; ce-am să mă fac eu atunci, om bătrîn? Oare n-avem noi nevoie de tine? Nu ești de folos? Cum nu ești de folos? Nu, măicuță, gîndește-te singură, cum nu ești de folos? Mie îmi ești foarte de folos, Varenka. Ai o influență mare, binefăcătoare. Uite, acum mă gîndesc la tine și sunt vesel. Pot să-ți scriu o scrisoare și să-mi pun acolo toate sentimentele, și totdeauna să primesc un răspuns amănunțit de la tine. Ți-am luat un dulăpior pentru haine, ți-am făcut și o pălăriuță; dacă-mi dai un comision, rezolv neîntîrziat... Nu, cum adică nu ești de folos? Și ce-am să mă fac eu singur, la bătrînețe, la ce-am să mai fiu eu bun? Poate că nici nu te-ai gîndit la asta, Varenka; ei, tocmai la asta gîndește-te – ce se va face el fără mine? M-am obișnuit cu tine, draga mea. Care-mi va fi sfîrșitul? M-arunc în Neva și pun capăt la toate. Asta se va întîmpla, Varenka; fără tine, ce mi-ar mai rămîne de făcut? Ah, sufleteleule, Varenka! Se vede că vrei să fiu dus de un birjar la cimitirul Volkovo, vrei ca o bătrînă cerșetoare în zdrențe să-mi însoțească și mie sicriul, să mă acopere cu pămîntul acela nisipos, să plece

apoi și să mă lase singur. Păcat, păcat, măicuță! Îți trimit înapoi cartea, draga mea Varenka, și dacă vrei să-mi știi părerea despre ea, scumpa mea, am să-ți spun că în viața mea nu mi s-a întâmplat să citesc ceva atât de bun. Chiar mă-ntreb, măicuță, cum de am putut trăi pînă acum ca un nătărău, Doamne iartă-mă? Ce-am făcut pînă acum? Din ce pădure am ieșit? Nu știu nimic, măicuță, absolut nimic! Sunt un ignorant! Uite, Varenka, ți-o spun deschis, sunt un om ignorant; am citit puțin, foarte puțin, aproape nimic: am citit *Tabloul omului*¹, o scriere inteligentă, am mai citit *Băiatul care cîntă felurite cîntece la clopoței*² și *Cocorii lui*

-
1. *Tabloul omului* – carte de filozofie antropologică, publicată în 1834 de Alexandr Ivanovici Galici (1783-1848). Din 1811, acesta a fost profesor de metafizică, logică, etică, psihologie și istoria filozofiei la Institutul Pedagogic din Sankt-Petersburg, transformat, în 1819, în Universitatea din Sankt-Petersburg. Format în Germania, Galici s-a afirmat ca adept al filozofiei lui Schelling de la care a preluat și dezvoltat ideea construirii științei filozofice pe două mari secțiuni: filozofia idealismului transcendent și filozofia naturii, cărora le-a adăugat filozofia religiei și filozofia matematicii. În centrul gândirii lui a stat mereu problema omului privit în ipostazele lui generică și individuală. Noțiunea de „tablou al omului“ urma să depășească antinomia cunoașterii omului, să exprime esența ei de unitate organică, să combată relativismul și pluralismul metodologic în domeniu.
 2. Scrierea de François Guillaume Ducray-Duminil (sau Dumesnil) (1761-1819), autor de poezii, cîntece, piese de teatru și romane sentimental-moraliste și gotice, foarte gustate la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea în întreaga Europă. În Rusia, în perioada amintită, s-au tradus, cu un succes imens, mai bine de douăzeci dintre operele sale, cîntecele lui, mai ales „La marmotte en vie“, fiind și ele foarte cunoscute cu deosebire în mediile școlare. Referințe la romanele sale (*Lalotte et Fanfan*, 1787; *Victor ou l'Enfant de la forêt*, 1796; *Les Soirées de la chaumière, ou les leçons du vieux P**, 1799; *Les Petits Orphelins du hameau*, 1800 etc.) pot fi găsite nu numai la Dostoievski, dar și în creația sentimentaliștilor și a adepților „școlii fiziologice“ ruse din deceniile patru și cinci, la Pușkin, I.S. Turgheniev sau chiar la teoreticianul naturalismului și realismului rus, V.G. Belinski.

*Ibicus*¹ – asta-i tot, altceva nimic, niciodată n-am citit alte cărți. Am citit acum în cartea de la tine „Căpitanul de poștă“; uite, am să-ți spun, măicuță: se-ntîmplă să trăiești și să nu știi că sub nasul tău se află o carte în care toată viața ta e expusă ca-n vitrină. Și ceea ce nici n-ai bănuțit înainte, cum începi să citești aici, începi să-ți amintești încetul cu-ncetul, cauți, descifrezi. În sfîrșit, iată pentru ce am îndrăgit eu cartea ta: uneori citești o carte – oricare ar fi ea – și să-ți crape capul nu alta, dar tot n-o înțelegeți, așa e de complicată. De exemplu, eu – eu sunt nerod, nerod din născare și nu pot citi scrieri prea complicate; dar cartea asta o citești și ai impresia că ai scris-o tu însuși; te simți de parcă ți s-ar lua inima, cum o fi, cum n-o fi ea, și li s-ar arăta oamenilor și pe față, și pe dos, și s-ar descrie totul cu de-amănuntul – asta e părerea mea! Dar și ce simplu-i totul, Dumnezeuule; ce mai! Și eu aș fi scris la fel; și de ce n-aș fi scris? Doar și eu simt același lucru, exact ca în carte, și eu m-am aflat uneori în aceleași situații ca, de exemplu, acest Samson Vîrin², bietul de el. Și cîți de-alde Samson Vîrin nu sunt printre noi, la fel de necăjiți și amăriți! Și ce bine e descris totul! Aproape că m-au podidit lacrimile, măicuță, cînd am citit că a devenit un bețiv, păcătosul de el, că și-a pierdut mințile, că s-a nenorocit și doarme ziua întregă sub un cojoc de oaie, că-și îneacă amarul în puncti, că plînge jalnic, ștergîndu-și ochii cu pulpana murdară cînd își amintește de oaia lui rătăcită, de fiica lui,

-
1. *Cocorii lui Ibicus* – baladă de Fr. Schiller din 1797, tradusă în limba rusă de poetul Vasili Andreevici Jukovski în 1813. Balada romantică, pe un subiect antic, povestește cum, din invidie, poetul Ibicus a fost ucis de un confrate. Scena omorului a fost văzută de un stol de cocori negri care l-au dat în vileag pe ucigaș la o adunare a grecilor, iar aceasta l-a condamnat la moarte.
 2. Personaj al povestirii „Căpitanul de poștă“, considerat model în suita de imagini ale „omului mărunț“ din literatura rusă.

Duniaşa! Ce mai, e totul atât de natural! Citeşte; e firesc! Plin de viaţă! Am văzut chiar eu așa ceva – toate astea se-ntîmplă lîngă mine; uită-te numai la Tereza, ce să mai căutăm în altă parte! Uite-l și pe bietul nostru funcționar – el poate fi acel Samson Vîrin, doar că îl cheamă *Gorșkov*. E un lucru des întîlnit, măicuță, ni se poate întîmpla și nouă. Și contele care stă pe Nevski sau pe chei, și el poate fi Vîrin, chiar dacă pare să fie altfel, pentru că la el totul se-ntîmplă într-un mod aparte, în alt ton, dar și el e la fel; cu toți se poate întîmpla asta, și cu mine se poate întîmpla. Uite-așa, măicuță, iar tu încă mai vrei să pleci de la noi; și pe mine mă poate atinge păcatul, Varenka. Poți să ne distrugi și pe mine, și pe tine, draga mea. Ah, scumpa mea, alungă-ți din minte toate gîndurile astea de libertate și nu mă da pierzaniei degeaba. Spune, puișorul mei firav, căruia nu i-au crescut încă penele, cum vrei să te hrănești, să te salvezi de la pieire, să te aperi de răi! Ajunge, Varenka, revino-ți; nu pleca urechea la sfaturi și îndemnuri prostești, mai citește o dată cartea ta, citește-o cu atenție, o să-ți fie de folos.

I-am vorbit despre „Căpitanul de poștă“ lui Rataziaev. Mi-a spus că e ceva depășit, că acum au tot apărut cărți cu ilustrații și descrieri felurite; ca să spun drept, n-am prea priceput ce vrea el să spună. A conchis că Pușkin e bun, că a proslăvit Sfînta Rusie și multe mi-a mai spus despre el. Da, foarte bine mi-a vorbit, Varenka, foarte bine; citește cartea încă o dată, cu atenție, urmează-mi sfaturile și fă-mă fericit pe mine, bătrînul, fiind ascultătoare. Atunci chiar Dumnezeu te va răsplăti, scumpa mea, neapărat te va răsplăti.

Prietenul tău credincios,
Makar Devuşkin

Dragă domnule Makar Alexeevici!

Fedora mi-a adus astăzi cincisprezece ruble de argint. Ce bucuroasă a fost, biata de ea, când i-am dat trei ruble! Vă scriu în grabă. Vă croiesc acum jiletca – ce minune de material, galben cu floricele. Vă trimit o carte; în ea sunt felurite povestiri; am citit și eu câteva; citiți-o pe aceea cu titlul „Mantaua”¹. Mă invitați să merg la teatru cu dumneavoastră; n-o să fie prea scump? Poate doar să mergem undeva, la galerie. N-am fost de foarte mult timp la teatru, nici nu-mi mai amintesc de când. Dar, iarăși, mă tem, nu e scumpă distracția asta? Fedora clatină din cap. Îmi spune că ați început să trăiți peste posibilitățile dumneavoastră; dar și eu văd asta; cât ați cheltuit

-
1. Povestire scrisă de Gogol între 1839 și 1841 și publicată pentru prima dată în volumul III din *Opere*, apărut în 1842. „Mantaua” face parte din cel de al treilea ciclu de povestiri gogoliene, intitulat *Povestiri din Petersburg*, care mai include: „Bulevardul Nevski”, „Nasul”, „Portretul” și „Însemnările unui nebun”. Personajul povestirii, Akaki Akakievici Bașmacikin, continuă tipul propus de Pușkin prin Samson Vîrin din „Căpitanul de poștă”, adâncind prezentarea psihologiei „omului mărunț”. La aceasta a contribuit și valorificarea propriilor trăiri ale lui Gogol, funcționar la Petersburg la începutul deceniului patru al secolului al XIX-lea. Iată ce aflăm despre acestea dintr-o scrisoare a lui Gogol către mama sa din 1830: „...pînă în prezent... n-am fost în stare să-mi fac nu numai o redingotă nouă, dar nici măcar o pelerină groasă, necesară pentru iarnă... și am trecut iarna toată într-o manta subțire”. Apariția acestei povestiri gogoliene a fost primită cu entuziasm de V.G. Belinski, criticul cel mai ascultat al momentului, care, pornind de la ea, dar și de la tot ce publicase Gogol pînă atunci, a elaborat teoria realismului rus și a fantasticului ca banalitate. Cum se poate vedea, Dostoievski consacră acestei scrieri gogoliene un loc special în conceperea primului său roman, *Oameni sărmani*, ulterior sintetizînd chiar ceea ce Belinski expunea analitic în articolele dedicate prozei și realismului rus în celebra lui formulă: „Noi toți am ieșit din «Mantaua» lui Gogol”.

numai cu mine! Aveți grijă, dragă prietene, să nu intrați la necaz. Fedora și-așa mi-a vorbit de unele zvonuri – că v-ați certat cu gazda dumneavoastră din cauză că nu i-ați plătit; mă tem foarte tare pentru dumneavoastră. Mă ocup acum de o treabă neînsemnată – schimb panglicile la pălărie.

V.D.

P.S.: Știți ce, dacă mergem la teatru, o să-mi pun pălăriuța nouă și pe umeri o mantilă neagră. E bine așa?

7 iulie

Stimată doamnă Varvara Alexeevna!

...Continui cele scrise ieri. Da, măicuță, cîndva și pe mine m-a pălit nebunia. M-am îndrăgostit de o actriță, pînă peste urechi m-am îndrăgostit, și asta n-ar fi nimic; dar cel mai curios este că de fapt aproape nici n-o cunoșteam; ba și la teatru am fost doar o singură dată, și cu toate acestea m-am îndrăgostit. Pe-atunci locuiam în cameră cu vreo cinci tineri. M-am luat cu ei, fără să vreau m-am luat cu ei, deși totdeauna păstrez o anumită distanță față de alții. Ei, și ca să nu rămîn mai prejos, le țineam isonul în toate. Ei m-au bătut la cap cu această actriță! În fiecare seară, de cum începea spectacolul, întreaga companie – pentru cele necesare niciodată nu găsea un sfanț – pleca la teatru, la galerie, și-acolo cu toții băteau de zor din palme și-o chemau la rampă pe actrița respectivă – pur și simplu erau niște apucați! Iar după asta nici să dormi nu te lăsau; noaptea întregă tot despre ea discutau, fiecare numind-o Glașa sa, toți fiind îndrăgostiți de ea, toți cu aceiași gărgăuni în cap. M-au molipsit și pe mine, naivul; pe-atunci eram tare tinerel. Singur nu știu cum m-am trezit împreună